

ČERVENÝ ZOZNAM RASTLÍN A ŽIVOČÍCHOV SLOVENSKA

OCHRANA PRÍRODY
SUPPLEMENT

20

RED LIST OF PLANTS AND ANIMALS OF SLOVAKIA
NATURE CONSERVATION

2001

Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky
Centrum ochrany prírody a krajiny
Banská Bystrica

ČERVENÝ (EKOSOZOLOGICKÝ) ZOZNAM MIHÚĽ (PETROMYZONTES) A RÝB (OSTEICHTHYES) SLOVENSKA

Karol HENSEL¹, Vladimír MUŽÍK²

¹Katedra zoológie PriF UK, Mlynská dolina B-1, 845 15 Bratislava, e-mail: hensel @ fns.uniba.sk

²Slovenská agentúra životného prostredia, Tajovského 40, 975 68 Banská Bystrica, e-mail: muzik@sazp.sk

HENSEL, K., MUŽÍK, V.: Red (ecosozological) list of lampreys (Petro-myzontes) and fishes (Osteichthyes) of Slovakia

Abstract: An innovated Red list of lampreys (Petromyzontes) and fishes (Osteichthyes) was elaborated according to the new IUCN categories and criteria for classifying the conservation status of species (IUCN 1995). The Red list encompasses 4 species of lampreys, all critically endangered (CR), and 45 species of fishes – 6 extinct (EX), 1 critically endangered (CR), 1 endangered (EN), 1 vulnerable (VU), 22 lower risk [among them 9 near threatened (nt), 6 conservation dependent (cd), and 7 least concerned], and 2 data deficient (DD) species.

L 8
E 7

Cieľom práce bolo zaradenie všetkých autochtónnych recentných druhov mihúľ a rýb, zistených v akvatóriách Slovenska, do nových kategórií ohrozenosti Medzinárodnej únie ochrany prírody a prírodných zdrojov (IUCN 1995, 1996). Jednotlivé taxóny sme hodnotili na základe dostupných literárnych údajov, vlastného výskumu a štatistiky úlovkov Slovenského rybárskeho zväzu za obdobie posledných 20 rokov. Pri zaradovaní do príslušných kategórií sme prihliadali na citlivosť mihúľ a rýb voči negatívnym vplyvom prostredia, na charakter a počet lokalít výskytu a zmien v populačnej dynamike. Nadviazali sme tak na doteraz publikované červené zoznamy ohrozených druhov mihúľ a rýb Slovenska (Kováč 1994, Jedlička 1995, Holčík 1996).

Na území Slovenskej republiky sa preukazateľne zistil výskyt 63 recentných autochtónnych druhov mihúľ a rýb, ktorých sa v súčasnosti vyskytuje 58. Na formovanie aktuálneho stavu dnešnej ichtyofauny sa v posledných dvoch storočiach podieľali najmä antropické vplyvy, pôsobiace v pozitívnom i negatívnom smere. Úpravy vodných tokov, výstavba priehrad, ale aj nadmerný výlov zapríčinili, že z nášho územia vymizli anadromné druhy rýb – vyza veľká (*Huso huso*), jeseter hladký (*Acipenser nudiiventris*), jeseter hviezdnatý (*Acipenser stellatus*), ťažná forma jesetera ruského (*Acipenser gueldenstaedtii*), losos atlantický (*Salmo salar*) a pstruh morský (*Salmo trutta trutta*). Dôsledky odlesňovania, vodohospodárskej činnosti a nadmerného znečisťovania sa prejavujú stále vo väčšej miere a negatívne ovplyvňujú početnosť a výskyt ďalších druhov mihúľ a rýb.

Na sklonku 19. storočia sa začalo s introdukciou exotických druhov rýb na naše územie. Motívom bola snaha obohatiť našu ichtyofaunu o hospodársky cenné druhy. Tak sa postupne na naše územie dostávali druhy americkej proveniencie – pstruh dúhový (*Oncorhynchus mykiss*), sivoň potočný (*Salvelinus fontinalis*), sumček hnedý (*Ameiurus nebulosus*), ostrážka veľkousta (*Micropterus salmoides*) a lopatonos americký (*Polyodon spathula*), tiež druhy európske – sih maréna (*Coregonus maraena*), sih malý (*Coregonus albula*) a sih belasý (*Coregonus wartmanni*), ďalej druhy ázijské – sih peľed (*Coregonus peled*), sih bajkalský (*Coregonus migratorius*), lipeň bajkalský (*Thymallus baicalensis*), amur biely (*Ctenopharyngodon idella*), tolstolobik biely (*Hypophthalmichthys molitrix*), tolstolobik pestrý (*Hypophthalmichthys nobilis*), a tiež druhy africké – klárias panafrický (*Clarias gariepinus*) a tilápia nilska (*Oreochromis niloticus*). O určitý prírastok našej ichtyofauny sa postarali aj akvaristi cieleným, či náhodným vypustením exotických druhov do voľnej prírody – slnečnica pestrá (*Lepomis gibbosus*) a pichľavka siná

(*Gasterosteus aculeatus*), alebo do teplých prameňov - živorodka pestrá (*Poecilia reticulata*), živorodka ostropyská (*Poecilia sphenops*) a mečovka zelená (*Xiphophorus helleri*). Ďalšie exotické druhy k nám prenikli zo susedných území - karas striebristý (*Carassius auratus*), hrúzovec sieťovaný (*Pseudorasbora parva*), sumček čierny (*Ameiurus melas*) a býčkovce amurský (*Perccottus glenii*). V poslednom období do našich vôd začali prenikať invázne druhy rýb čiernomorskej proveniencie - býčko čiernoústý (*Neogobius melanostomus*), býčko hlavatý (*Neogobius kessleri*), býčko nahotemenný (*Neogobius gymnotrachelus*) a býčko piesočný (*Neogobius fluviatilis*). Introdukcia a invázia exotických druhov rýb do našich vôd zahŕňa spolu 29 druhov (introdukcie 4 druhov boli neúspešné).

V súčasnosti sa v akvatóriách Slovenska vyskytujú 4 autochtónne druhy mihúľ a 79 druhov rýb, z ktorých 54 je autochtónnych.

V červenom (ekosozologickom) zozname mihúľ a rýb Slovenska sme uviedli 4 druhy mihúľ, všetky v kategórii kriticky ohrozených (CR), a 45 druhov rýb. Z rýb patrí 6 k vyhynutým (EX), 2 ku kriticky ohrozeným (CR), 2 k ohrozeným (EN), 1 k zraniteľným (VU) a 22 k menej rizikovým (LR) druhom. Z menej rizikových druhov patrí 9 k temer ohrozeným (LR:nt), 6 k závislým na ochrane (LR:cd) a 7 k najmenej dotknutým (LRlc). Pre lepšiu orientáciu odbornej verejnosti sme zoznam spracovali abecedne podľa vedeckých mien, ktoré sme uviedli v zásade podľa najnovšieho zoznamu európskych sladkovodných rýb (KOTTELAT 1997).

LITERATÚRA

- HOLČÍK, J., 1996: Vanishing freshwater fish species of Slovakia. Pp. 79-88. In: Kirchhofer, A., Hefti, D. (ed.): Conservation of endangered freshwater fish in Europe. Birkhäuser Verlag, Basel.
- IUCN, 1995: IUCN red list categories. IUCN, Gland, 21 pp.
- IUCN, 1996: IUCN red list of threatened animals. IUCN, Gland, 368 pp.
- JEDLIČKA, L. (ed.) 1995: Stav biologickej diverzity v Slovenskej republike. Závěrečná správa projektu RVT 20-517-03 Ekosozologický výskum a management ohrozených druhov organizmov, Bratislava, 1063 pp.
- KOVÁČ, V., 1994: Update red list of Slovak fish and cyclostomes. Pp. 153-158. In: Baláz, D. (ed.): Protection of biodiversity in Slovakia. Katedra ekosozologie a fyziotaktiky PriF UK, Bratislava.
- KOTTELAT, M., 1997: European freshwater fishes. Biológia (Bratislava) 52 suppl. 5: 1-271.

Meno Name	Ohrozenie Threat	M. dohovory Conventions
PETROMYZONTES		
<i>Eudontomyzon danfordi</i> Regan, 1911	CR	HD2, E
<i>Eudontomyzon mariae</i> (Berg, 1931)	CR	Bern3, HD2, E
<i>Eudontomyzon vladkovi</i> Oliva et Zanandrea, 1959	CR	Bern3, HD2, E
<i>Lampetra planeri</i> (Bloch, 1784)	CR	
OSTEICHTHYES		
<i>Abramis ballerus</i> (Linnaeus, 1758)	LR:nt	Bern3
<i>Abramis sapa</i> (Pallas, 1814)	LR:nt	Bern3
<i>Acipenser gueldenstaedtii</i> Brandt et Ratzenburg, 1833 ¹⁾	CR	HD5
<i>Acipenser gueldenstaedtii</i> Brandt et Ratzenburg, 1833 ²⁾	EX	HD5
<i>Acipenser nudiventris</i> Lovetzky, 1828	EX	HD5
<i>Acipenser ruthenus</i> Linnaeus, 1758	LR:cd	Bern3, HD5
<i>Acipenser stellatus</i> Pallas, 1771	EX	Bern3, HD5
<i>Alburnoides bipunctatus</i> (Bloch, 1782)	LR:nt	Bern3

Meno Name	Ohrozenie Threat	M. dohovory Conventions
<i>Anguilla anguilla</i> (Linnaeus, 1758)	LR:cd	
<i>Barbus barbus</i> (Linnaeus, 1758)	LR:lc	HD5
<i>Barbus peloponnesius</i> Valenciennes, 1842	VU	Bern3
<i>Carassius carassius</i> (Linnaeus, 1758)	EN	
<i>Cobitis taenia</i> Linnaeus, 1758	LR:nt	Bern3, HD2, E
<i>Cyprinus carpio</i> Linnaeus, 1758 ³⁾	EN	
<i>Esox lucius</i> Linnaeus, 1758	LR:lc	
<i>Gobio kesslerii</i> Dybowski, 1862	CR	Bern3
<i>Gobio uranoscopus</i> (Agassiz, 1828)	CR	Bern3, HD2, E
<i>Gymnocephalus baloni</i> Holčík et Hensel, 1974	EN	Bern3, E
<i>Gymnocephalus schraetser</i> (Linnaeus, 1758)	EN	Bern3, HD2, HD5, E
<i>Hucho hucho</i> (Linnaeus, 1758)	LR:cd	Bern3, HD2, HD5, E
<i>Huso huso</i> (Linnaeus, 1758)	EX	Bern3, HD5
<i>Chondrostoma nasus</i> (Linnaeus, 1758)	LR:cd	Bern3
<i>Leucaspis delineatus</i> (Heckel, 1843)	LR:nt	Bern3
<i>Leuciscus cephalus</i> (Linnaeus, 1758)	LR:lc	
<i>Leuciscus idus</i> (Linnaeus, 1758)	LR:nt	
<i>Leuciscus leuciscus</i> (Linnaeus, 1758)	LR:nt	
<i>Lota lota</i> (Linnaeus, 1758)	LR:nt	
<i>Misgurnus fossilis</i> (Linnaeus, 1758)	CR	Bern3, HD2, E
<i>Pelecus cultratus</i> (Linnaeus, 1758)	LR:lc	Bern3
<i>Phoxinus phoxinus</i> (Linnaeus, 1758)	EN	
<i>Proterorhinus marmoratus</i> (Pallas, 1814)	LR:lc	Bern3
<i>Rhodeus amarus</i> (Bloch, 1782)	LR:nt	Bern3, HD2
<i>Rutilus meidingeri</i> (Heckel, 1851)	DD	Bern3, HD2, HD5, E
<i>Rutilus pigus</i> (La Cépède, 1803)	EN	Bern3, HD2, HD5, E
<i>Rutilus rutilus</i> (Linnaeus, 1758)	DD	
<i>Sabanejewia balcanica</i> (Karaman, 1922)	EN	Bern3, HD2
<i>Salmo salar</i> Linnaeus, 1758	EX	Bern3, HD2, HD5, E
<i>Salmo trutta morpha fario</i> Linnaeus, 1758	LR:lc	
<i>Salmo trutta morpha trutta</i> Linnaeus, 1758	EX	
<i>Stizostedion volgense</i> (Gmelin, 1788)	EN	Bern3
<i>Thymallus thymallus</i> (Linnaeus, 1758)	LR:lc	Bern3, HD5
<i>Tinca tinca</i> (Linnaeus, 1758)	LR:cd	
<i>Umbra krameri</i> Walbaum, 1792	CR	Bern2, HD2
<i>Vimba vimba</i> (Linnaeus, 1758)	LR:cd	Bern3
<i>Zingel streber</i> (Siebold, 1863)	CR	Bern3, HD2, E
<i>Zingel zingel</i> (Linnaeus, 1766)	CR	Bern3, HD2, HD4, HD5, E

H CR

¹⁾ nestáhová forma

²⁾ stáhová forma

³⁾ divá forma